

Ion SLISARENCO,

lector universitar al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

master în drept, doctorand

DETERMINANTELE COMPORTAMENTULUI DELINCVENT ȘI DEVIANT ÎN RÂNDUL MINORILOR

Summary

One of the most pressing problems of contemporary society is juvenile crime that reflects almost all aspects of state-building and socio-political. Crises, unemployment, leaving citizens to work abroad, spreading alcoholism and drug addiction, increased number of families demanding high number non-schooling and child homelessness, to determined factors increase the risk social. But most influence in social deviance in child behavior, mention process social political and crime.

Keywords: juvenile crime, social deviance, child behavior, education, increasing factors, etc.

Rezumat

Una dintre cele mai presante probleme ale societății contemporane este criminalitatea juvenilă, care reflectă aproape toate aspectele legate de construcția statală și socio-politică. Criza mondială, șomajul, tendința cetățenilor de a munci în străinătate, alcoolismul și consumul abuziv de droguri, creșterea numărului de familii social vulnerabile unde predomină abandonul școlar al copiilor și chiar rămânerea acestora fără adăpost sunt doar niște factori determinanți de creștere a riscului social. Dar cea mai mare influență în devianța socială a comportamentul copilului o au procesele social-politice care sfâșie societatea și criminalitatea per ansamblu.

Cuvinte-cheie: criminalitate juvenilă, devianță socială, comportament al copilului, educație, factori determinanți etc.

Introducere. Datorită stratificării sociale și naturale a oamenilor, societatea cuprinde indivizi cu o mare diversitate, de la conduite adecvate normelor și valorilor vieții până la conduite urmate de încălcarea lor. Cum societatea nu este o interacțiune mecanică de indivizi, reacțiile față de procesele, faptele și deciziile individuale sau de grup sunt indiscutabil variate.

În viață întâlnim frecvente situații când la unii indivizi își face apariția reacția de inadaptare ce se manifestă prin comportamente neadecvate ce se abat de la normalitatea impusă de majoritate, de societate. Aceste comportamente atipice sunt cunoscute sub denumirea de „devieri, devianțe comportamentale” [9].

Devianța este definită ca orice act, conduită sau manifestare care violează normele scrise sau nescrise ale societății ori ale unui grup social particular [6] sau ansamblul conduitelor și stărilor pe care membrii unui grup le judecă drept neconforme cu așteptările, normele sau valorile și care, în consecință, riscă să trezească din partea lor dezaprobare și sancțiuni [3].

Cercetarea cauzelor și condițiilor de apariție a formelor de inadaptare traduse prin

tulburări de comportament la copii constituie o preocupare în aceeași măsură justificată de importanța acordată acestor fenomene în legătură cu constatarea verificată că aceste personalități constituie sursa care generează cel mai frecvent fenomene antisociale, prin insuficiența sentimentelor moral-sociale – obiect de studiu al criminologiei, psihologiei judiciare sau medicinei legale precum și structurarea și cronicizarea lor la adult, sub forma personalităților vulnerabile sau dezechilibrate, nematurizate afectiv și volitiv – obiect de studiu al psihiatriei de graniță (marginale).

Materiale și metode aplicate. Suportul metodologic și teoretico-științific al cercetării de față îl constituie un complex de metode general-științifice, bazate pe cunoștințe juridico-penale și criminologice, care au asigurat unitatea analizei gnoseologice a fenomenului criminalității minorilor în interconexiunea sa cu cauzele și condițiile care îl favorizează, precum și cu măsurile juridice și sociale care ar contribui la diminuarea și preîntâmpinarea lui. Dintre metodele aplicate am evidențiat metoda sistemică, comparativă, istorică și sociologică. În cadrul studiului, s-a apelat la un șir de procedee logice precum analiza și sinteza,

abstractizarea și generalizarea, inducția și deducția. Au fost utilizate asemenea principii filosofice generale ca obiectivitatea, istorismul, legătura dintre teorie și practică.

Rezultate obținute și discuții. În cuprinsul articolului am realizat o analiză a problematicii teoretice generale a delincvenței juvenile, amintind principalele puncte de reper din statistica infracțiunilor comise și înregistrate, precum și teoriile explicative (biologice, psihologice, sociologice, criminologice) privind manifestările acestui fenomen.

Conținut de bază. Delictul este din punct de vedere psihosocial și criminologic săvârșit de minorul ce prezintă o insuficientă maturizare socială și psihologică o slabă adaptare și integrare socială, aflându-se în conflict cu sistemele de valori ale societății în care trăiește.

Majoritatea conduitelor de delincvență juvenilă pot fi încadrate în patru mari categorii:

- furt;
- violență pentru a obține un avantaj material;
- încălcarea legilor de statut (abandon școlar, absentism);
- comportamentul de grup sau de bandă receptat de ceilalți ca ceva amenințător din cauza zgomotului și activităților fizice implicate [5].

Minorii delincvenți reprezintă o realitate alarmantă a prezentului, ce pune în pericol viitorul întregii societăți. Delincvența juvenilă este de realitate și pentru Republica Moldova, nivelul acesteia fiind condiționat în mare parte de dinamica sporirii din an în an a numărului de minori ce abandonează școala, sunt educați în familii social vulnerabile sau abandonați în urma migrării în masă a părinților peste hotarele țării.

Conform teoriei sociologului francez Gabriel Tarde referitoare la comportamentul deviant al minorilor, „criminalitatea tinerilor se bazează pe tendința lor de a se egala cu cei mai în vârstă” [7]. Astfel, conform statisticilor, fiecare a treia infracțiune este săvârșită din cauza influenței negative a persoanelor mature, incitarea și antrenarea lor în activitățile criminale de către aceștia.

În lumina cercetărilor efectuate, s-a constatat că printre cauzele principale ale an-

trenărilor minorilor în activități criminale se evidențiază:

1. Tineretul constituie una dintre cele mai vulnerabile grupe sociale care nu este protejată de stat sau este protejată insuficient. Se observă o întinerire a criminalității juvenile, ce se manifestă prin intensificarea activității criminale a minorilor cu vârstă de 14-15 ani față de cei de 16-17 ani. O caracteristică specifică infracțiunilor săvârșite de ei este comiterea lor în grup. Pericolul constă în aceea că participarea în componența grupărilor criminale devine în ochii minorilor o activitate socială de „prestigiu”. Dacă anterior criminalii, în opinia publică a tineretului, erau asociați cu păturile marginale ale societății – persoane aflate în afara sferelor sociale influente, apoi în prezent aceștia constituie o structură aparte, cu păturile sale sociale, apartenența la care garantează un anumit nivel material și posibilități mai bune față de alte persoane.

2. Înrautățirea condițiilor de trai în perioada de tranziție. Cele mai frecvente infracțiuni comise de minori, conform datelor statistice ale Biroului Național de Statistică pentru anul 2014, rămân a fi furturile, cu o pondere de 79,4% din totalul de infracțiuni, jafurile – 5,2%, cazurile de huliganism – 1,6%, infracțiunile legate de droguri – 0,5%, tâlhăriile – 0,8% [8]. Predominarea infracțiunilor menționate oglindește, pe de o parte, starea precară financiară și materială a societății, iar pe de altă parte, creșterea intoleranței și agresivității sociale.

3. Existența multiplelor familii dificile și a familiilor incomplete. Analiza contingentului infracțional denotă faptul că 80 la sută dintre minorii infractori provin din familii vulnerabile, 37,7 la sută – din familii puțin asigurate, 35 la sută – din familiile sărace. Familia are o influență decisivă asupra fenomenului examinat, astfel, conform statisticilor privind numărul divorțurilor din ultimii 5 ani, anual 10 mii de copii rămân fără un părinte, majorându-se astfel riscul trecerii acestora în categoria minorilor delincvenți.

4. Instituțiile și organizațiile sociale care se preocupau de educarea tineretului și a minorului au fost distruse, iar numărul celor existente este insuficient. Sarcina principală îi

revine familiei care este în criză. Potrivit datelor statistice ale Biroului Național de Statistică, în Republica Moldova în anul 2014 au fost înregistrate 612 infracțiuni săvârșite de minori, dintre care 83,7% de cazuri au fost însoțite de absentismul și abandonul școlar [8].

5. Politica de stat în privința minorilor, și în special a tineretului, este defectuoasă. Lipsește un program de ajutorare a tinerilor să-și continue studiile, lipsesc organizațiile de gestionare și educare a tinerilor în creștere, precum și o doctrină ideologică națională de educare a tinerei generații [2].

Un rol motivant în comiterea infracțiunilor de către minori îl are influența eroilor filmelor de acțiune, formarea unor idealuri greșite pentru atingerea cărora aceștia comit infracțiuni; programele televizate care propagă cruzimea, violența, agresivitatea, lipsa de respect și milă față de învins. Există posturi de radio care propagă lirica penitenciară; pe stradă și în librării abundă literatura ce propagă modul de viață criminal al autorităților criminale. Vacuumul intelectual este completat de jocurile de la calculator unde copiii învață să fie violenți, care nu se oprește aici, pentru ei violența devine o normă și ei se comportă ca atare și în viață, mai ales dacă ei înșiși au fost victime ale abuzului părinților sau al societății. Astfel, omorârea unui copil de zece ani de către 3 minori prin strangulare, înjunghiere a fost „inspirată” de un film interzis minorilor: „Brigada”, cel mai costisitor serial rusesc TV (în urma crimei minorei au sustras 300 lei, un set de cărți de joc, trei cămăși noi, un telefon mobil, un joc computerizat și două pixuri) [4]. Rolul statului în anihilarea acestor aspecte este minim, de aceea tot mai mult se accentuează orientarea educațională a minorului de azi. Aristotel menționa: „Acolo unde statul a nesocotit educația, el s-a prăbușit”. În viziunea copiilor, o influență negativă asupra vieții lor o are strada. Mai mult de 2/3 apreciază strada ca un factor ce influențează negativ, un mediu periculos, plin de violență și riscuri.

O altă problemă este organizarea timpului liber al minorului. În prezent, majoritatea secțiilor, cercurile de interese funcționează contra plată, astfel accesul lor fiind limitat [4]. Totodată, din lipsa părgghiilor de influență

asupra minorilor, tot mai frecvente sunt cazurile când persoanele minore, în timpul orelor nocturne, frecventează localurile de agrement, care, la rândul lor, nu respectă restricțiile în vederea comercializării băuturilor alcoolice persoanelor cu vârsta de până la 18 ani și permiterea aflării acestora fără supravegherea părinților. De aici putem delimita și alte cauze esențiale de implicare a minorilor în comiterea infracțiunilor, cum ar fi:

- consumul de alcool și utilizarea drogurilor atât de către cei ce antrenează, cât și de către cei antrenați;
- instigarea din partea recidiviștilor și persoanelor cu antecedente penale;
- influența negativă a familiei.

Cauzele enumerate pot genera antrenarea minorilor la infracțiuni atunci când sunt prezente condițiile corespunzătoare ce creează o ambianță favorabilă săvârșirii crimei date. La acestea referim:

- absentismul în organizarea timpului liber al minorului;
- delincvența în activitatea educațională a minorilor în colectivele școlare și de muncă;
- imperfecțiunile muncii organelor de drept în combaterea antrenării minorilor în activități criminale și antisociale [1].

Complexitatea și pericolul consumului de alcool și de droguri sunt condiționate de faptul că ele provoacă criminalitatea, traumatismul, destrămarea familiilor, pierderea capacității de muncă, mortalitatea prematură. Problema alcoolismului și narcomaniei sub aspect criminologic duce inevitabil la deformarea personalității.

Sub influența recidiviștilor și persoanelor cu antecedente penale minorei, pășind pe calea delincvenței la o vârstă precoce, după un anumit timp devin și ei recidiviști. Înainte de a-i antrena pe minori, îi pregătesc psihologic pentru activități criminale. Conform datelor cercetării, constatăm că în acest scop ei folosesc diferite activități:

- consumarea băuturilor alcoolice – 65%;
- jocuri de noroc – 12%;
- constrângerea – 9% etc.

Familiei, grație naturii ei, îi este caracteristică funcția primară și, totodată, de foarte mare durată a educației copiilor. Anume

în familie adolescenții asimilează calitățile inițiale și fundamentale ale persoanei, aici se formează intens poziția lor morală. Principali factori determinanți ai comportamentului infracțional la minori sunt: nerespectarea de către părinți a obligațiilor de educație a copilului, desconsiderarea intereselor lor, brutalitatea, despotismul, concepțiile antisociale din familie, conflicte permanente, atitudinea de dispreț față de obligațiile sociale importante, modul amoral de viață; exemplul nefast al membrilor familiei, săvârșirea infracțiunilor de către ei sau a altor delictive ș.a.

Concluzii. În abordarea cauzelor și factorilor care determină creșterea fenomenului delincvenței juvenile am avut în vedere evoluția factorilor economici și culturali, a mentalităților și atitudinilor de tranziție de la vechile la noile moduri de viață, normele de conduită, modelele de comportament și resursele comunitare.

Conchidem că delincvența juvenilă este un comportament determinat de mai mulți factori. Poate fi presupusă înainte de săvârșirea delictului. Orientarea adecvată și educarea indivizilor astfel descoperiți reprezintă preocupări care ar putea să reducă în mare măsură dezvoltarea comportamentului delincent.

Susținem importanța funcționării serviciului de probațiune în cadrul justiției pentru minori în concordanță cu modelul legislației penale existent în alte țări cu experiență în aplicarea măsurilor neprivative de libertate. Comunitatea trebuie să susțină reinsertia socială a minorilor delincvenți pentru ca aceștia să beneficieze de un tratament echitabil și uman, iar unele programe de asistență socială și juridică au un rol foarte important în perioada adolescenței, când aceștia sunt expuși la un comportament deviant. Este binevenit de creat un sistem de protecție a copilului aflat în dificultate prin adoptarea unui Plan național pentru protecția copilului, modernizarea penitenciarelor, a centrelor de reeducare și înființarea altor centre de reinsertie socială pentru minori, care ar reprezenta pași importanți în diminuarea fenomenului delincvenței juvenile. De asemenea, înființarea și funcționarea unor instanțe speciale pentru cauzele pentru minorii infractori și organizarea unei justiții

pentru delincvenții minori, existente în alte țări europene și americane, reprezintă obiective majore ce urmează a fi realizate.

Judecătorii de minori trebuie să dovedească o preocupare strict juridică în constatarea existenței faptei penale și a împrejurărilor în care a fost săvârșită, precum și o cunoaștere a personalității minorului și, implicit, a capacității de a înțelege și a voi, cu ajutorul informațiilor psihologice, socio-educative și medicale furnizate de personalul cu atribuții de asistență socială.

Referințe bibliografice

1. M. Bîrgău, „Prevenirea infracțiunilor săvârșite de minori”, Chișinău, 1998.
2. M. Bîrgău, „Criminalitatea minorilor: aspecte, stare, tendințe”, Anuar Științific, Academia „Ștefan cel Mare”, ediția a IX-a, Chișinău, 2009.
3. M. Cusso, „Devianță în tratat de sociologie”, Raymond Boudon coord., Humanitas, București, 1997.
4. T. Fornea, „Situția de risc și adaptarea copilului la mediul social” // Probleme sociale-economice, politice și psihopedagogice în vederea prevenirii criminalității.
5. S.S. Coman, „Repere psiho-sociale și juridice în evaluarea, recuperarea și integrarea socio-profesională a tinerilor delincvenți”, Teză de doctor, București, 2010.
6. S. Radulescu, C. Zamfir, L. Vlăsceanu, „Dicționar de sociologie”, Editura Babel, București, 1993.
7. V. Dimin, R. Zmeu, „Rolul organelor afacerilor interne în profilaxia criminalității minorilor” // Probleme de prevenire și combatere a criminalității juvenile, Anuar științific, Academia „Ștefan cel Mare”, ediția a IX-a, Chișinău, 2009.
8. Infracțiuni comise de minori după tipul infracțiunii, 2014, Biroul Național de Statistică din R.M., 2016, <http://www.statistica.md>, vizitat la data de 22.02.2016.
9. Fenomenul comportamentului deviant, <http://www.scribub.com/sociologie/psihologie/fenomenul-comportamentului-deviant.php>, accesat la data de 22.02.2016.